

انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه:

زمانی، سمیه، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور:

انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی / تألیف: سمیه زمانی

مشخصات نشر:

تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری:

۳۱۶ ص:

فروست:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۹۵۱
اندیشه سیاسی؛ ۵۵..

شابک:

۴-۷۴۴-۷۴۴-۹۷۸-۹۶۴: ۱۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت:

کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع:

ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی - ۱۳۵۷ - تأثیر

شناسه افزوده:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

رده بندی کنگره:

۱۳۹۳ ز ۸ ت / ۱۵۶۴ DSR

رده بندی دیویی:

۹۵۵/۰۸۳

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۱۳۸۲۸

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی

تألیف: سمیه زمانی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حروفچینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۷۴۴-۴

ISBN: 978-964-419-744-4

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی، صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
بخش اول:	
مبحث نظری	۱۵
فصل اول: چارچوب روش شناختی تحلیل گفتمان	۱۷
۱- گفتمان و تحلیل گفتمان	۱۷
۲- نظریه‌ی لاکلاو و موفه	۲۲
۳- نقد نظریه‌ی گفتمان	۳۳
۴- روش تحلیل گفتمان	۳۵
فصل دوم: تئوری تأثیر انقلاب‌ها	۳۷
۱- انقلاب: چیستی و چرایی	۳۷
۱-۱- چرایی انقلاب	۴۳
۱-۲- ویژگی مشترک انقلاب‌ها	۵۴
۲- تئوری تأثیر انقلاب‌ها: چگونگی و چرایی	۵۸
جمع‌بندی	۶۱
بخش دوم:	
واکاوی تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر بیداری اسلامی	۶۵
فصل اول: پیدایش و تحول گفتمانی بیداری اسلامی	۶۷

گفتمان بیداری اسلامی قبل از انقلاب ایران..... ۶۸

۱- تکوین گفتمان بیداری اسلامی..... ۷۱

۱-۱- سید جمال، کنش گر سازنده..... ۷۴

۲-۱- فرایند رشد احیاءگری اسلامی..... ۸۱

۳-۱- گفتمان احیای خلافت..... ۸۴

۴-۱- بازسازی گفتمان احیاءگری اسلامی..... ۸۵

۱- ۴- ۱- گفتمان احیاءگری اسلامی در پاکستان..... ۸۵

۱- ۴- ۲- گفتمان احیاءگری اسلامی در مصر..... ۹۱

۱- ۴- ۳- سید قطب..... ۹۶

۱- ۴- ۴- غیرت‌های گفتمانی بیداری اسلامی..... ۱۰۱

فصل دوم: پیدایش گفتمان انقلاب اسلامی..... ۱۰۹

۱- گفتمان پهلویسم..... ۱۱۰

۲- غیرت‌سازی پهلویسم..... ۱۱۶

۳- انقلاب یا واگرایی گفتمان پهلویسم..... ۱۲۰

۴- هژمون شدن گفتمان امام خمینی (ره) در گفتمان مقاومت..... ۱۲۲

۴- ۱- همسانی گفتمان امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی..... ۱۲۴

۴- ۱- ۱- دال‌های گفتمانی امام خمینی (ره)..... ۱۲۵

دال مرکزی اسلام..... ۱۲۶

واکاوی دال‌های شناور..... ۱۳۳

۴- ۲- ۲- غیرت‌سازی و تثبیت هویت خویش‌شناسی اسلامی..... ۱۳۹

۴- ۲- فرایند یک انقلاب گفتمانی..... ۱۴۹

۴- ۲- ۱- تبلوری برای یک پیروزی..... ۱۵۵

فصل سوم: تحوّل گفتمانی بیداری اسلامی پس از انقلاب اسلامی

ایران..... ۱۵۹

۱- پیروزی انقلاب تا انتفاضه‌ی اول (۱۹۷۹ - ۱۹۸۷)..... ۱۵۹

۱-۱- هژمون شدن گفتمان انقلاب اسلامی..... ۱۶۱

۱-۲- خرده‌گفتمان‌های احیاءگری..... ۱۷۰

گفتمان احیاءگری شیعی عراق..... ۱۷۲

گفتمان احیاءگری یا اسلام مردمی..... ۱۷۶

احیاءگری اسلامی یا شیعی در شبه‌قاره‌ی هند..... ۱۸۲

گسترش یا رسوخ گفتمانی احیای اسلامی..... ۱۸۶

بارگشت گفتمان احیاءگری اسلامی..... ۱۸۷

تجدید گفتمان احیاءگری اسلامی در خاور دور..... ۱۹۰

گستره‌ی گفتمان احیاءگری در آفریقا..... ۱۹۱

گفتمان احیاءگری در لبنان و فلسطین..... ۱۹۵

لبنان تجدید حیات گفتمان شیعی..... ۱۹۶

گفتمان انتفاضه در فلسطین..... ۱۹۷

۲- انتفاضه تا خیزش اسلامی ۱۹۸۷ - ۲۰۱۰..... ۲۰۱

۲-۱- فضای گفتمانی..... ۲۰۳

۲-۲- غیریت و طرد دیگری..... ۲۱۳

۲-۳- نزاع دال‌ها در متن..... ۲۲۰

۲-۴- سونامی در جهان اسلام..... ۲۲۷

۲-۴-۱- تبارشناسی گفتمان بیداری اسلامی در سخنان

رهبری..... ۲۳۳

۲-۴-۲- واکاوی امواج نوین اسلام‌گرایی..... ۲۴۰

۲-۴-۳- غیریت‌سازی در دومینوی عربی..... ۲۴۲

فصل چهارم: دلالت تأثیر انقلاب اسلامی و بررسی امواج

اسلام‌گرایی.....	۲۴۹
۱- وجود دال مرکزی اسلام.....	۲۶۰
۲- شریعت‌محوری در قانون‌گذاری.....	۲۶۲
۳- مبانی مشروعیت.....	۲۶۳
۴- بازتولید تقابل با آمریکا و اسرائیل.....	۲۶۶
نتیجه‌گیری.....	۲۶۹
کتابنامه.....	۲۷۳
نمایه.....	۲۸۹

مقدمه

گفتمان انقلاب اسلامی ایران با توجه به قرابت معنایی و پیشینه‌ی گفتمانی، غیریت‌های مشابه و دالّ مرکزی مشابه، موجب تحول در جهت‌یابی و مسیر گفتمان بیداری اسلامی شد. مفصل‌بندی دالّ حکومت اسلامی و ایجاد حکومت جمهوری اسلامی در ایران بر مبنای الگوی ولایت فقیه موجب شد تا دالّ حکومت در گفتمان احیاء گری اسلامی به مدلولی و معنایی تازه دست یابد. همین امر موجب شد گفتمان شیعی احیاء گری اسلامی در منطقه تقویت و تثبیت شود و هویت کنش‌گران سرخو رده‌ی آن تقویت گردد. هر چند در مورد کنش‌گران سنی مذهب نیز چنین رویدادی رخ داد. برای مثال فلسطین نمونه‌ی مناسبی برای این ادعاست. نمونه‌ای که می‌تواند بهترین نمود تأثیر گفتمان انقلاب اسلامی بر بیداری اسلامی باشد. انقلاب اسلامی توانست با تغییر در صورت‌بندی گفتمانی مقاومت اسلامی، معانی نوینی از اسلام و قرآن در جامعه‌ی سنی مذهب فلسطین پدید آورد، مفصل‌بندی‌های نوین و تغییراتی که زنجیره‌ی هم‌ارزی گفتمان احیاء گری را دچار واگرایی و از سویی هم‌گرایی‌های نوینی ساخت.

از تنافر و تقابلی که از سوی گفتمان محافظه‌کاری اسلامی در رقابت گفتمانی با گفتمان انقلاب اسلامی ایجاد شد تا تکوین، تأسیس، تقویت و

تثبیت خرده‌گفتمان‌های بیداری اسلامی در عراق، لبنان، فلسطین و سایر نمونه‌های مورد بررسی می‌توان تأثیر نسبی گفتمان انقلاب اسلامی را مشاهده کرد. این امر در یک پیوستار با نوسانات مختلف قابل ترسیم است. تحولات کشورهای عربی در اواخر سال ۲۰۱۰ میلادی، نقطه‌ی عطفی بود تا رقابت گفتمان‌های اسلامی و غربی را در جهت انتظام و استیلای نظم مورد نظر هریک از این گفتمان‌ها، تشدید کند. در این مقطع، گفتمان بیداری اسلامی یکی از گفتمان‌های درگیر در منازعات بود. واکاوی تحولات گفتمانی بیداری اسلامی نشان از امواج متلاطم اسلام‌گرایی دارد. امواجی که به خصوص پس از انقلاب اسلامی ایران، گستره‌ی بیشتری از جهان اسلام را درنوردید. این امواج بار دیگر در جریان تحولات کشورهای عربی مطرح گردید. منازعه‌ی معنایی گفتمان‌های اسلامی و غربی در این برهه تشدید شد و هنوز هم تداوم دارد. در این فراز و فرود گفتمانی، انقلاب اسلامی با تثبیت جایگاه مرکزی اسلام و مفصل‌بندی مذهبی توانست زنجیره‌های هم‌ارزی گفتمان بیداری اسلامی را دچار تغییر و تحولاتی نماید. مهم‌ترین تغییر در صورت‌بندی نوینی بود که جهان و سیاست را براساس نگرشی نوین از اسلام، معنا می‌کرد. نگرشی که به تدریج بر قوت منازعه‌ی درون گفتمانی اسلامی و برون گفتمانی با غرب افزود، چنان‌که در جریان تحولات کشورهای عربی، غرب را به کاربرد کردارهای سیاسی زبانی و غیرزبانی گونه‌گونی برای برجسته‌ساختن خود و به حاشیه راندن گفتمان انقلاب اسلامی وادار ساخت.

در این کتاب، نویسنده با استفاده از روش گفتمان، تلاش کرده است تا تأثیر انقلاب اسلامی ایران را بر بیداری اسلامی در کشورهای عربی بررسی کند. با امید به اینکه اثر حاضر بتواند برای علاقه‌مندان و پژوهشگران مباحث مربوط به بیداری اسلامی و گفتمان انقلاب اسلامی مفید باشد، ضمن تشکر

از مؤلف محترم، از تلاش‌های ناظران علمی اثر، آقایان دکتر اکبر اشرفی، دکتر امیر محمد احمدزاده، دکتر رشید جعفرپور، مصطفی رضانیا، و نیز همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگی، هنری و انتشارات قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

www.ketab.ir